

В. Р. СІДЕНКО,
доктор економічних наук,
член-кореспондент НАН України
(Київ)

**КУДИ ВЕДУТЬ ШЛЯХИ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ?
(ДО ВИХОДУ У СВІТ НЕОРДИНАРНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)**

V. R. SIDENKO,
Doctor of Econ. Sci.,
Corresponding Member of the NAS of Ukraine
(Kyiv)

**WHERE DO THE WAYS OF THE GLOBAL ECONOMY LEAD?
(TO THE PUBLICATION OF AN UNORDINARY STUDY)**

За останні два десятиліття питанням глобалізації було присвячено величезну кількість публікацій – важко знайти іншу тематику в економічній науці та соціології, яка б користувалася такою увагою. Проте навіть на цьому фоні рецензоване наукове видання* – одне з найфундаментальніших досліджень у руслі антиглобалізму та альтерглобалізму. Дана праця має яскраво виражений політико-економічний характер і є всебічно обґрунтованою неомарксистською відповіддю на виклик (пов’язаний з нинішніми кризовими явищами) глобального лібертаріанського проекту, здійснюваного під егідою країн так званого “золотого мільярда”, у першу чергу США.

Автори систематизували сучасні теорії глобальної капіталістичної системи із залученням до аналізу багатьох зарубіжних видань англійською мовою, у тому числі маловідомих в Україні. Ця праця, всупереч поширеним пропагандистським шаблонам, переконливо показала далеко не однозначне ставлення у світі економістів, соціологів і політиків до сучасних тенденцій розвитку глобалізації. У цьому контексті на особливу увагу заслуговує детальне дослідження глобалізації з позиції методології світ-системного аналізу, розробленої І. Валлерстайном і його однодумцями.

У книзі подано основні рушійні сили (драйвери) сучасної неоліберальної глобалізації, а також її геополітичні принципи. Значне місце в книзі приділено таким важливим процесам, як комодифікація (перетворення на товар) соціальних відносин, транснаціоналізація державних функцій і фінансиалізація світової економіки. Остання істотно змінює співвідношення між реальною та віртуальною економіками на користь останньої, формуючи тим самим “економіку казино” – і це є однією з найважливіших передумов глобальної кризи.

Велику увагу автори приділили аналізу різних моделей соціально-економічного розвитку в сучасному світі. При цьому розглянуто численні перешкоди на шляху реалізації надто вже популярної концепції “наздоганяючої модернізації”,

* *Ещенко П.С., Арсеєнко А.Г.* Кудa движется глобальная экономика в XXI веке? – К. : Знання України, 2012. – 479 с.

яку невдало намагалися використати більшість країн, що розвиваються, і країн з ринковими системами, що формуються.

У книзі послідовно проводиться думка про те, що сучасна глобальна криза — це криза не тільки деформованої глобальної економіки, глобалізації як такої, її соціальних структур нагромадження, але й економічної науки, що перебуває під п'ятою домінуючого неоліберального “мейнстріма” і принципово не спроможна виробити реальні механізми виходу з кризи. У цьому зв'язку в дослідженні розкрито культурне коріння нинішньої кризи — домінування жадібності та примітивного гедонізму глобального капіталу, ігнорування елементарних основ соціальної справедливості, що зумовило процес “занурення багатьох країн у Середньовіччя на порозі XXI століття” (с. 172). Тому цілком логічним є висновок авторів про те, що вийти із сучасної Великої депресії можливо тільки за допомогою рішучої заміни системи глобального капіталізму на більш гуманний, демократичний і егалітарний соціально-економічний устрій (с. 191). На думку авторів, це приводить до досить тривалої історичної епохи переходу на нові принципи розвитку, які вимагатимуть формулювання та обґрунтування якісно іншої теоретичної парадигми, оскільки сучасний глобальний капіталізм просто не здатен “самооздоровитися”.

У цьому контексті заслуговують на увагу розроблені авторами принципи застосування теоретичних концепцій у господарському житті суспільства, нові підходи до співвідношення економічної теорії та економічної політики, обґрунтування необхідності теоретичного прориву в майбутнє (розділ 10.4), у тому числі через заміну в теоретичних конструкціях “економічної людини” на “соціальну людину” (с. 364–365).

У книзі проаналізовано досвід трансформації економіки та суспільства в Україні, в результаті якої перед читачем постає переконлива картина соціально-економічної деградації та примітивізації, яка мала місце в останні два десятиліття. Зроблено висновок щодо присутності в Україні феномену “інноваційного дефолту” (розділ 9.2) та формування “моделі зростання на базі фундаменту, що саморуйнується” (с. 351), потрапляння в “історичну пастку” (с. 428).

Проте автори не обмежуються критикою нинішніх підсумків соціально-економічної трансформації в Україні, а формулюють позитивну програму розвитку країни у перспективі, розглядаючи різні варіанти переходу до якісно нової економіки (розділ 11.3), обґрунтовуючи комбіновану модель економічного розвитку (розділ 13.3), що, по суті, реалізує модель змішаної економіки.

Незважаючи на фундаментальний характер дослідження ключових питань, не можна не відзначити і деякі спірні моменти, в яких позиція авторів є недостатньо обґрунтованою.

Так, розглядаючи сучасну роль транснаціональних корпорацій, автори концентрують свою увагу переважно на негативних соціальних аспектах панування ТНК, недооцінюючи їх провідну роль у розвитку високотехнологічних виробництв у сучасному світі.

Варто також мати на увазі, що пропаговане імпортозаміщення — ризикована політика, якщо вона не підкріплена ефективними заходами з нарощування міжнародної конкурентоспроможності.

Навряд чи можна говорити, що сучасні кризові явища повністю вкладаються в марксистські формули циклічного розвитку (с. 205), оскільки сучасна глобаль-

на економіка за своєю структурою та інституціональними основами серйозно відрізняється від економіки ХІХ ст.

Важко погодитися з надто критичним ставленням авторів до понять “інформаційна економіка”, “нова економіка”, “інтелектуальний капітал” (с. 268), яке дещо дисонує з обґрунтуванням ними інноваційного шляху розвитку.

Зрештою, недостатньо переконливою є теза про те, що в Україні держава “втримала контроль над економікою” (с. 326). Насправді держава перетворилася з публічного інституту в інструмент реалізації приватних корисливих інтересів великого бізнесу, щільно переплетеного з державними структурами. З огляду на це, заклик до посилення ролі держави в економіці (с. 444) може принести результати тільки в разі кардинальної трансформації самої держави, її перетворення на повноцінний публічний інститут.

Рецензія надійшла до редакції 28 січня 2013 р.

Б. Й. ПАСХАВЕР,
професор, доктор економічних наук, академік НААН України,
головний науковий співробітник
ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”
(Київ)

ІСТОРИЧНИЙ І ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТИ ГЛОБАЛІСТИКИ ТА ЇЇ ЕВОЛЮЦІЯ В УКРАЇНІ І РОСІЇ

B. I. PASKHAYER,
Professor, Doctor of Econ. Sci., Academician of the NAAS of Ukraine,
Principal Sci. Researcher of
Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine
(Kyiv)

THE HISTORICAL AND THEORETICAL ASPECTS OF GLOBALISTICS AND ITS EVOLUTION IN UKRAINE AND RUSSIA

Почати хотілося б зі слів автора рецензованої монографії* про те, що проблемами глобалізації, глобалізму, антиглобалізму, альтерглобалізму переймаються політики, політологи, історики, економісти, соціологи, культурологи та інші вчені в багатьох сферах сучасної науки, формуючи протягом життя всього одного покоління людей нову меганауку – **глобалістику**.

Написання присвяченої цим питанням двотомної монографії професора В.І. Власова було викликано необхідністю проаналізувати нагромаджений дослідниками різних країн багатоманітний теоретичний і практичний матеріал. Дана праця допомагає розібратися, з чим людство має справу, як йому діяти, адже світ уже настільки взаємозв'язаний, що події в одному місці земної кулі

* *Власов В.І.* Глобалістика: історія, теорія ; моногр. ; у 2 т. – Т. 1 : Історичні аспекти науки глобалістики. – 570 с. ; Т. 2 : Еволюція наукової думки щодо глобалізації в Україні та Росії. – 856 с. – Вінниця : ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2012.